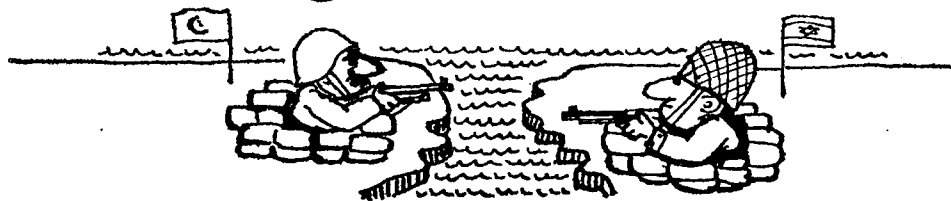

הקורא הישראלי, שהורגל להתבונן בעולם המדיני-צבאי הסובב אותנו, על העימותים והקונפליקטים השונים שבו, מבעד למשקפיה של העיתונות המקומית — עשוי למצוא עניין בראייתם של הדברים באסיפקלריית השבועון הבריטי החשוב ספקטייטור, בטאון שמרני, המייצג הלכידעות רווחים בבריטניה. המאמר דלהלן, פרי-עטו של פרשן השבועון לורנס מרטין, סוקר את העימות המזרח-תיכוני על רקע העימות הבין-גושי.

אין אנו חייבים להסכים עם כל הערכותיו ומסקנותיו של הכותב; אך דבר זה אינו גורע מן העניין שיש בדבריו, כמייצגים הלכידרוח בעולם שמחוצה לנו, ובחוגים העשויים ליטול חלק בהכרעות חשובות.

אנא חדש את המזרח התיכון

ל' מרטין

הקרוב, כולל סכסוכים פוטנציאליים חדשים, כגון מצרים נגד לוב ואיראן נגד ערב הסעודית.

המאזן הצבאי השני, בין ברה"מ למערב, הוא, במונחי-מה, מאזן חדש — שכן רק לפני שנים אחדות היתה השפעתם הצבאית הישירה של הרוסים באיזור-מבוטלת. כמוודד להצלחתם של הרוסים בהרחבת חדירתם הצבאית משמשת העובדה, שברה"מ נחשבת עתה לאחד הגורמים העיקריים בעניינים הצבאיים באיזור, וכצד אינ-בלתו בתכניות לשמירת השלום. המכשיר הבולט ביותר במדיניותם הצבאית של הרוסים הוא פריסתו של הצי הסובייטי בים התיכון.

אולם לא היה זה המכשיר היחיד. יחד עמו באה גם הרחבת התפרסותם של כוחות-האוויר הסובייטיים, הרחבת השימוש בבסיסי-אוויר כתחנות ביניים לאזורים שמחוץ למזרח-התיכון, וכמובן — תכניות-הסיוע הענקיות למדינות מקומיות, באסיפקת נשק ובבניית שדות-תעופה ונמלים, תכניות-המלחמה במספרים גדולים של מדריכים וטכנאים. ההשפעה המדינית-התמיכה הכלכלית, הסיוע הצבאי והרחבת הכוחות הסובייטיים — כל אלה משתלבים זה בזה, ומבליטים את חשיבותם של הרוסים בכל הכרעה באיזור.

שני מאזני-כוחות צבאיים שוררים במזרח-התיכון כיום: החדש — בין מעצמות-העל, והאחר — בין מדינות האיזור. שני מאזני-כוחות אלה שלובים זה בזה לבלתי-התר, אך מונעים על-ידי כוחות שונים. הבעיה הניצבת בפני מעצמות-העל היא לשמור על אינטרסיהן במאזן-הכוחות המקומי, מבלי שיש-תלט על העימות שביניהן, הטומן בחובו סכנת אסון. בדבר זה, מן הסתם, נעוצים שורשיה של היוזמה הרוסית האחרונה לתכנית-שלום, בתוך מדיניות של חדירה צבאית פעילה מצדה לאיזור.

מאזן-הכוחות המקומי הוא הפכפך ביותר. מסיבות צבאיות-טכניות, יש שכר לכל הנוקט בפעולה מהירה בעימות באיזור. ישנם גם מתחים מדיניים ניכרים, המעודדים את המשכה של התחרות הצבאית. למרות שהסכסוך הערבי-ישראלי הוא במידה רבה גורם-המתחות המסוכן ביותר, הן בפני עצמו והן כיוון שמעורבות בו המעצמות הגדולות, אין הוא בשום-פנים-ואופן הגורם היחיד. מחקר שנערך לאחרונה, מנה לא פחות מתשעה סכסוכים נוספים במזרח-התיכון, שהביאו להתנגשויות מזוינות, בחמש השנים האחרונות. גרוע מזה: המחקר ציין כעשרה סכסוכים העלולים להביא לפעולות-איבה בעשור

הוא עתה גדול כל-כך, עד כי התערבות פעילה מצדם עשויה להיראות כקטנה שברעות, אם תסתבך אחת ממדינות-חסותם בצרות של ממש. כרגע נראה יותר כי ישראל עשויה לדחוק מדינה ערבית כלשהי אל הקיר — מאשר כי יהא על ארה"ב לסייע לישראל. ניתן רק לקוות, כי במקרה כזה יורחב הסיוע הרוסי בזירות רבה ככל האפשר, וכי התגובה האמריקנית תהא מרוסנת באותה מידה.

בהתחשב בסיכונים הכרוכים בדבר, חייבות מעצמות-העל להבטיח, כי אפילו התנגשות רבתי במזרח-התיכון לא תביא למלחמה ביניהן. הסיכויים למניעתו של משבר מקומי העלול להביא להתנגשות כזאת, נראים מועטים עוד יותר. קושי אחד הוא, כי אין תיחום ברור של אזורי השפעה במזרח-התיכון שעל-פיו יכולות מעצמות-העל לאכוף משטר של ותרנות והסתפקות בהגנה עצמית בלבד. יתכן כי הדוגמה הטובה ביותר לכך היא אופיה של אספקת הנשק, הנידונה עתה בהרחבה.

לפחות שש מעצמות סיפקו לאחרונה נשק למזרח-התיכון: ארה"ב, ברה"מ, בריטניה, צרפת, גרמניה וסין (לאחרונה הפסיקה צרפת בפתאומיות את אספקת הנשק לישראל).

מדינות מזרח-תיכוניות אחדות מקבלות את נשקן מלא פחות מארבעה ספקים גדולים. ארבע או חמש מדינות מקבלות נשק הן ממקורות מערביים והן ממקורות מזרחיים. משום כך כל מאמץ לקבוע תחומי-אחריות ברורים או לנצל את אספקת הנשק כמנוף דיפלומטי — נעשה מסובך להפליא.

יתרה מזו, המניעים לרכישת נשק משתנים במידה רבה, ולדבר זה השלכות רבות על היציבות באזור. משום כך משפרת לוב את חיל-האוויר שלה לא רק בשל צרכים צבאיים של ממש, אלא — באותה מידה — בשל השפעת השורר בה; נשק הנשלח לאלג'יריה מגיע לעתים קרובות למדינות אפריקה שמדרום לה; איראן צריכה לחדש מערכת חובלה צבאית בלה — ובוחרת לעשות כן בציווד רוסי, קשה להצביע על מגר מה בעניין זה. המדיניות של אספקת נשק לשם ייצוב מאזן-הכוחות ולהרתעה ממלחמה נכשלה — אם לשפוט לפי תוצאותיה באורח כללי; אך מה היתה תוצאתה במקומות ומועדים מסויימים קשה יותר לומר, שהרי כישלונות היו ויהיו ברורים וידועים, ואילו הצלחות — שנויות תמיד במחלוקת, מכירת טילים להגנה אווירית לירדן נראית כצעד-שלי-הרגעה בכיוון הנכון, להבדיל ממכירת מערכות-התקפה. אך לגבי ישראל, מתן אמצעי-ההגנה לירדנים נגד פעולות-גמול ישראליות נראה, בוודאי, כעידוד לפעילות ההתקפית של המחבליים הערבים.

משום כך קשה מאוד לשלוט במאזן-הכוחות המקומי, ומעצמות-העל תיאלצנה להפריד את היחסים שביניהן מן התורצאות הגרועות שעלולות התנגשויות מקומיות לגרום. יתכן כי בהקשר זה יש כנות בשאיפה הרוסית לשמירת השלום. אך עלינו לצפות, כי כל תכנית שבה תומכת ברה"מ תהא הלק ממטרתה הכוללת — הרחבת השפעתה במזרח-התיכון; ועל כן לא נופתע כלל ועיקר, אם תחת דגל שמירת השלום ייכנסו הרוסים לראשונה לפעולה באזור זה.

ניתן לחשוב, כי אפילו הרוסים עצמם אינם יודעים בדיוק לאיזו מטרה חותרים הם במזרח-התיכון; אך מכלול פעילותם כולו משרת, ללא ספק, "מטרות כלליות של גדולה". כפי שהגדירן פעם ראש-ממשלה גרמני. במערב שוררת, במידת-מה, התעלמות ממטרות אלה; אך נראה לנו כי עדיין מוקדם מדי לייחס לברה"מ אותה נסיגה שאחדים מן הפרשנים המערביים האופטימיים נוטים לייחס לה. לפחות השקעתה של ברה"מ בכוחות ימיים ובהיסטים ארוכי-טווח מורה על אפירות קיומה של אסכולה חזקה בברה"מ, התפצה לשמור על "האינטרסים של רוסיה כמדינה" בזירה מתרחבת-והולכת.

אשר למזרח-התיכון, יתכן כי הרוסים, לאחר שביססו את נוכחותם בו וקיעקעו את המונופולין המערבי, מרחיבים עתה את מטרותם — וחותרים להוציא את ארה"ב מן הזירה ולרשת את עמדת-השליטה שלה. כבר עתה, על-ידי ביסוס כוחותיהם בשטח, אוכפים הרוסים בלמים מסוג חדש לחלוטין על כל מדיניות מערבית של התערבות לשמירה על מאזן-הכוחות המקומי. נטייה זו לסילוקו של המערב, היא המצדיקה אמצעי-נגד כגון הסיוע האמריקני שנערך לאחרונה בים השחור, והמאמצים הראוותניים לחזק את כוחותיה הימיים של ברית נאט"ו בים התיכון; שהרי אם נחושה החלטתם של הרוסים להרחיב את נוכחותם הימית, נותרות למערב, לבד מסילוקם של הרוסים בכוח, שתי ברירות בלבד: למסור את המונופולין באזור לרוסים — או להישאר בו בעוצמה רבה, ולהשתדל לנצל בצורה הטובה ביותר מצב של דו-נוכחות בים-התיכון.

כל נוכחות צבאית נושאת בחובה לפחות סכנה כלשהי, ולוא רחוקה, של פעולות-איבה; אילו לא כן, לא היה בה כדי לשרת מטרה כלשהי. אך אין כל סיבה להאמין, כי הרוסים חפצים שהדירתם למזרח-התיכון תסבך אותם בלחימה, ובוודאי לא עם האמריקנים. דבר זה הוא הטעם העיקרי שביסוד התעניינותם הנוכחית ביישובה של האנדרלמוסיה השוררת באזור. סיבה אחרת עשויה להיות התחושה, כי בעוד שמידה מסויימת של מתיחות מספקת הזדמנויות לביסוס השפעתם על צד זה או אחר, הגה מתיחות רבה מדי עלולה להביא לתוצאות הפורכות, שכן תגרום לדאגה אצל האמריקנים, תדחוף מדינות מקומיות אחדות לעבר המערב, ותשאיר חסומה את תעלת סואץ. העשויה לשמש את הרוסים היטב בהפעלת שליטה במזרח-התיכון, ובהרחבת כוחם לאוקינוס ההודי ומעבר לו.

הכוחות שהכניסו הרוסים למזרח-התיכון — יחידות-צי, כוחות-אוויר במעבר וכוח-אדם טכני מגוון — ניתנים כולם לפינוי מיידי, ומשום כך הולמים היטב מדיניות של התחייבות מוגבלת. אך הזדהותם של הרוסים עם מדינות ערב אחדות

